

Ole Jacob Malm

Motstandsmannen, legen, forskeren, universitetslæreren og musikeren Ole Jacob Worm-Müller Malm ble 94 år gammel (21.12. 1910–31.5. 2005).

Han trådte for første gang ut i det offentlige rom i 1929 da han på kort varsel måtte overta som russepresident i Oslo etter at det valgte russestyret hadde brukt opp alle pengene. Han var allsidig utrustet og vaklet mellom musikken og medisinen som levevei. Da gav hans far, høyesterettsadvokat Erling Malm (1882–1942), følgende råd: «Det er bare behov for førsteklasses pianister, men det er alltid bruk for leger; bli doktor, du» (1). Han valgte kirurgien. Som den første i Norge, stilte han diagnosen hyperparatyreoidisme hos en pasient med kalsiumbeholdningen i ulage. Etter dette gjorde overlege Einar Christensen (1879–1943) ved Aker sykehus hva han kunne for å påskynde Malms kirurgiske utdanning. Karrieren ble imidlertid avbrutt i april 1940 da Ole Jacob Malm bad seg fri for å delta i kampen mot tyskerne, i første omgang som kirurg ved feltlasarettet ved Lillehammer Turisthotell. Christensen, som var medlem av NS, protesterte pliktskyldigst, men innrømmet etter tordentalen at han selv i Malms sted nok ville ha gjort det samme.

Hans Jacob Ustvedt (1903–82) fikk Malm inn i motstandsarbeidet i Yngre legers forening. Malm ble en av initiativtakerne til Koordinasjonskomiteen (KK), et samordningsorgan for yrkesorganisasjonenes holdningskamp mot nazifiseringen og en forløper for Hjemmefrontens ledelse. Han var legenes representant i Koordinasjonskomiteen, og i 1941–42 dens generalsekretær. Han besøkte sykehus over hele landet under påskudd av et fiktivt doktorarbeid. På sine reiser oppsøkte han pålitelige nordmenn, bl.a. i NSB, og organiserte et sambandsnett for den sivile motstandsbevegelsen. Dette holdt hele krigen. Han benyttet usynlig skrift, og forbedret systemet ved å skrive med fremkalleren og fremkalle med blykket. Han var den fødte illegalist. Han var profesjonell og sikkerhetsbevisst og var derfor utenfor rekkevidde da Gestapo ville arrestere ham i oktober 1942.

Pianisten Robert Riefling (1911–88) hadde bedt om hans hjelp til å redde jødene fra arrestasjon og deportasjon. Malm fikk sin far til å gi legeekteparet Marianne og Wilhelm Jaroschy dekning i hjemmet på Steinerud. Jaroschy ble tatt på flukt til Sverige, og det kostet advokat Malm livet på Bredtvedt den 7. november 1942. Ole Jacob Malm kom seg over til Sverige med væpnet eskorte – han kjente så mange motstandsfolk at man med alle midler måtte

hindre at tyskerne fikk ham levende. Han var i 1943/44 sekretær ved Medisinaldirektørens kontor i London. Her var en av hans oppgaver å forebygge venerisk smitte hos våre sjøfolk. Fra 1944 var han leder for Sambandskontoret ved Legasjonen i Stockholm, der det var behov for å rydde opp i en del problemer og konflikter.

Sommeren 1945 traff han kirurgen og sanitetsgeneralen Carl Semb (1895–1971) på Karl Johan i Oslo. Semb konstaterte at Malm var uten jobb og sa «møt opp på Ullevål i morgen og begynn hos meg!» I 1946 drog Malm til Rockefeller Institute i New York for å arbeide hos den legendariske kjemiker og kliniske stoffskifteforsker Donald Dexter van Slyke (1883–1971). Malm gjorde van Slykes ord til sine: «All ekte kunnskap kommer av selvstudier.» Denne læretiden ble grunnlaget for Malms pionerinnset i Norge innen feltet kirurgisk patofysiologi, med bl.a. intravenøs ernæring og væskebehandling. Tilbake i Norge ble Malm ansatt ved Sentrallaboratoriet ved Ullevål sykehus og ble i 1949 en av våre første spesialister i medisinsk biokjemi. Han ble senere den første norske lege som drev med intensivbehandling av kirurgiske og medisinske pasienter på grunnlag av både kirurgisk egenerfaring og patofysiologisk og biokjemisk ekspertise. Fra 1953 var Ole Jacob Malm igjen i USA, først som forskningssjef ved Medical College of Virginia, og 1959–61 som sjef for Metabolism Division ved Walter Reed Army Institute of Research, Washington, D.C. Det ble mange utsettelse i doktorarbeidet om kalsiumbeholdningen hos mennesket, men i 1960 fikk han den medisinske doktorgrad ved Universitetet i Oslo. Han ble overlege og 1965–80 professor i kirurgisk patofysiologi tilknyttet de kirurgiske avdelinger ved Ullevål sykehus. Malm var en pedagogisk begavelse og tok initiativet til kurset i pre-, per- og postoperativ behandling. Han kunne være diplomatisk, og det kom til nytte bl.a. da han tok ledelsen i planleggingen av midtblokken ved Ullevål sykehus. Malm var medlem av 63 komiteer til bedømmelse av medisinske doktoravhandlinger.

I 1963 tok han initiativet til den første vellykkede nyretransplantasjon i Skandinavia (2). Den ble finansiert av pasientens arbeidsgiver Vebjørn Tandberg (1904–78). Malm stilte sin egen kropp til disposisjon for å finne ut hvorvidt pasientens far eller mor var best egnet som nyredonor. Malms ekspertise ble også benyttet i rettslig sam-

Foto Sverre Dalland/SCANPIX

menheng. Ved en anledning gav han retten en oversikt over de psykiske virkninger av utilstrekkelig vanntilførsel under militær aktivitet i hett klima, slik de var kartlagt under den annen verdenskrig. Følgen var at en uheldig soldat ble helt frikjent for straffskyld etter i vanvare å ha skutt en kamerat.

Som pensjonist gjorde Ole Jacob Malm en stor innsats som konsulent for Forsvarets Sanitet 1981–93 med å dokumentere de påkjenninger soldater og Flyvåpenets bak-kemannskaper hadde måttet tåle under den annen verdenskrig, med sikte på rettferdig tildeling av krigspensjoner. Det er dem som mener at hans artikkel fra 1995 bør være obligatorisk lesing for alle offiserer (3). Malm ble en sentral støttespiller for Norges Hjemmefrontmuseum og museets venneforening. Han var en elegant og vittig bordtaler. Ved krigsveteranenes vennefest på Grand i mai 1995 holdt han en tale som ingen glemmer, og Wenche Foss fremførte hans prolog.

Han fortsatte lenge å dyrke sine mange interesser, og leste f.eks. Koranen etter fylte 80 år. Han fulgte med i naturvitenskapene, ikke minst i fysikk og kosmologi.

Ole Jacob Malm ble utnevnt til Ridder av St. Olavs orden i 1976 og han var æresmedlem av Norsk kirurgisk forening fra 1972.

Hans Christofer Børresen
h.c.borresen@gmail.com
Arnfinn Moland
Gunnar Sønsteby

Litteratur

1. Malm OJ. Musikk, medisin og medisinerne. Tidsskr Nor Lægeforen 1993; 113: 3782–4.
2. Solheim K. Vi intervjuer: Ole Jacob Malm. Tidsskr Nor Lægeforen 1964; 84: 764–6.
3. Malm OJ. Krigens vesen og krigens krav. I: Skogan JK, red. I frigjøringsens spor. Oslo: Universitetsforlaget, 1995: 149–88.